

L. L. R. COLLEGE, SURAT

Manuscript Library

No. ^{Rel.}
_{Dist.} 209

Title: *Stālīpāka bhayoga*

Later

Incomplete

209

: Sthālipāka Prayoga		: Title
:	:	: Author
:	:	: Editor
:	:	: Year, Vols.
:	:	: Publisher
209	:	: Remarks

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीपरमेश्वरवे गोपालकृष्णायनमः ॥ अविष्टमस्तु ॥ अथकोत्तुभानुसारिस्तुतीपाक
प्रयोगः ॥ यजमानः । आधानदिनेस्त्रियासहस्रात्वारुतनित्यक्रियोविधिवत्प्रातर्गौपासनं कृत्वा प्राणा
नायम्यदेशकालौ संकीर्त्य ममोपात्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं पौर्णमासस्तुतीपाकेन यक्ष्ये । द
शैतुः दर्शेन दर्शस्तुतीपाकेन यक्ष्ये इति संकल्प्य अग्निं प्रबोध्यः । चत्वारिंशद्गंगोत्तमो वामदेवो ग्निस्त्रि
ष्टुष्टुः अग्निं त्रिध्याने विनियोगः । ॐ चत्वारिंशद्गंगः वेशः ॥ सप्तहस्तश्चतुःशृंगः सप्तत्रिको द्विशोष
कः । त्रिपात्प्रसन्नवदनः सुरवासीनः शुचिस्मितः । स्वाहां वद क्षिणे पार्श्वे देवी वामे स्वधांतथा । विभ्रहृक्षिण
हस्तैस्तु शक्तिमन्नं कुरु चंचलुवं । तौ मरं व्यजनं धामैर्घृतपात्रं च धारयन् । आत्मा भिमुखमासीन एव रूपो ऊ
ताशनः ॥ अग्ने वैश्वानरशां डिभ्यो गोत्रमेष ध्वज प्राङ्मुखः स नमसं मुखे वरदो भव ॥ ततो देशकालौ सं
कीर्त्य अमुकस्तुतीपाकहोमे देवतापरिग्रहार्थमन्वाधानं करिष्ये इति संकल्प्य समिद्धं गृहीत्वा
अस्मिन् नवाहिते न्नौ जातवेदसमग्निमिध्मेन प्रजापतिं प्रजापतिं च ~~धार~~ धारदेवते आज्येन अग्नी
षोमो च सुवी आज्येन अत्र प्रधानं अग्निं अग्नीषोमो च चरुद्रव्येण । दर्शैतु अग्नीषोमस्तुते इन्द्रा
ग्नीधोति विशेषः । शोषेण स्विष्टकृतमग्निमिध्मसन्नहनेन रुद्रं अथासमग्निं देवान् विष्णुं अग्निं वा

रुद्रादीः ५ सुं सुं प्रजापतिर्वैताः प्रायश्चित्तदेवता आज्येनः स्नाता स्नातदोषनिवर्तणार्थं त्रिवारमग्निं मरुतश्चाप्ये
न विभाने वांस्तंस्त्रावेण अंगदेवताः प्रधानदेवताः सांगोपांगेन कर्मणा सद्यो यदयेः समस्तव्याहृतीनां परमे
१ स्त्रीप्रजापतिः प्रजापतिर्बृहतीः अन्ये धानसमिधो मे विनियोगः ॥ ३० ॥ भूर्भुवः स्वः स्यात् प्राजापतय इदं नम
नेति समिधमन्नावाध ध्यात् ततः इध्मा बर्हिषोः सन्नहनं तत्रावक्रमः ॥ प्रादेशमात्रान् यद्द्विंशद्भान्
रज्जुकरणार्थं गृहीत्वा तत्र द्वादशदर्भैः संधिप्रयत्नी रज्जुं प्रादक्षिण्येन कृत्वा पुनरन्यारज्जुमेव नेव कृत्वा
तद्रज्जुद्वयमप्रादक्षिण्येन समस्य पुनरन्यारज्जुं पूर्ववत् कृत्वा प्रादक्षिण्येन त्रिचतुर्दशसमस्यां प्रादक्षिण्यं ग्रंथिं
कृत्वा तारज्जुं उदगग्राधित्य तत्र प्रादेशमात्रान्नुष्टिपरिमितान् दर्भाभिधाय तवारज्ज्वान् दर्भाभिरावेष्ट्य
तदग्रेण तद्रज्जुचूलं सकृदावेष्ट्य तद्रज्ज्वग्रशेषं पूर्वभावेष्टितरज्ज्वा अधस्तान्निनीय अन्यैर्दर्भैः सह आयतना
त्यश्वाङ्गागे उपरिनिध्यात् ततः पूर्ववद्व्यात्रिराद्यतारज्जुं कृत्वा उदगग्राधित्य तत्र पलशिरवादि राद्यन्
तमयज्ञियत्सद्भिः प्रादेशप्रमाणं च दशसमिदात्मकं धूमं प्रागग्रं निधाय तवारज्ज्वा सकृदावेष्ट्य आय
तोत्ताप्यश्वाङ्गागे उपरिनिधाय उभोरुत्थशरीरे गंधादिभिरलंकृत्य तद्दिने कलहक्य विक्रयं अष्टमं प्रहासं
बहुभाषणं नृत्यगीतवादिभ्यः सनं पर्यंकशयनं दत्तधावनं द्रव्यं कुलिशकोद्वचणकस्तुमखुर
दंताकसारकवणमपुमासमापयन् एतानि वर्जयित्वा एतमिश्रहविष्यान्तं वैदेवसकृदुनीयात् ततो यज्

७ आज्यमाग्रहोमेतु प्रोक्षणीत्युधौ प्रणीता ज्यपात्रे इध्मा बर्हिषोः वेदेनमेव पात्रा सादनं ७

मानः सायं होमं कृत्वा अग्नेस्तकाशादष्टांगुलिमिने देशे परिसमुत्थ प्रक्ष्यामुदगग्रे दक्षिणस्यां प्रागग्रेः प्रतीच्यामुत्था
प्रा त्रैलोक्यामुदगग्रेर्दर्भैः परिरुणीयात् पूर्वपश्चिमपरिस्तरणमूलं चोरपरिदक्षिणपरिस्तरणं पूर्वपश्चिमपरिस्तर
रणाग्रयोरधस्तादुदक्परिस्तरणं एवमग्निं परिरुणीय पयुष्यद्रव्यचारी कृत्वा अधः शयीत ततः परेद्युः प्रा
तरौ पासनं कृत्वा नंतरं अग्नेर्दक्षिणतो ब्रह्मासनार्थं उत्तरतश्च पात्रा सादनार्थं दर्भा आगग्रानास्तुणी
यात् ततो ग्रीशानीतस्त्रिरभसा पूर्ववत्परिमुज्य अग्रेरुत्तरत आस्तीर्णे शुदर्भेषु चरुच्छाली प्रोक्षिण्यै
द्वस्त्रिवैः प्रणीताः ज्यपात्रे इध्मा बर्हिषोः शूर्पकृष्णाजिने उलूखलमुसले च एतानि पात्राणि द्वंद्व
श उदगपवर्गाणि प्राक्संस्तानिन्यकृत्वा विलमासादयेत् ततः प्रोक्षणीयात्र मुत्तानी कृत्य तत्र प्रादेशमा
त्रे साग्रकुशपवित्रे निधाय शुद्धाभिरद्विस्तयात्रं पूरयित्वा गंधपुष्पाक्षतादिक्षिप्त्वा हस्तयोरंगु
ष्ठानमिकाभ्यामुदगग्रे ते पवित्रे असंरुष्टं गृहीत्वा त्रिरुत्थय पात्राण्युत्तानानि कृत्वा इध्मं विस्त्र
स्य सर्वाणि पात्राणि त्रिः प्रोक्षेत् ता आपः किंचित्कमंडलौ क्षिपेदत्येके ततः शिखरदिगवस्ठितं
विप्रं अस्मिन्कर्मणि ब्रह्माण्डां चणो इति तत्पाणि पाणिना स्मृष्ट्या चणुयात् ब्रह्माचतोरमी
त्युक्ता प्राङ्मुखो यज्ञोपवीत्याचम्य समस्तपाण्यंगुष्ठान् कृत्वा त्रेणाग्नें परीत्य अग्नेर्दक्षिण

स्थायी क तउदङ्मुखः स्थितः पूर्वमासनाभिनिहितदर्शेषु दक्षिणमागच्छितमेकं दर्शं अयुष्ठानामिकाभ्यां गृहीत्वा
 निरस्तः परावसुरिति मंत्रेण नैर्ऋत्या निरस्य अपउपस्थस्य इदमहमवावसोः सद्ने सीदामीत्युक्त्वा
 दङ्मुखो वामोपरिदक्षिणं पादं संस्थाप्योपविश्य यजमानेन गंधादिभिरर्चितः सन् ॐ वृहस्प
 तिर्ब्रह्मा ब्रह्म सदन आशिष्यते वृहस्पते यज्ञं गोपाय स यज्ञं पाहि स यज्ञपतिं पाहि स यज्ञपतिं
 हि स मां पाहि स मां पाहि इति जपित्वा यज्ञावेश्मणरतो भूयात् ततो यजमानः अग्नेः पश्चात्प्रणीता
 पात्रं निधाय तत्र ते प्रागग्रे पवित्रे निधाय धूर्त्तमुत्पूताभिरिदं स्नात्वा त्रिपुरयित्वा गंधपुष्पाक्षता
 निक्षिप्याह ब्रह्मन्तपः प्रणेव्यामियजमानवाचं यत् ब्रह्मा ॐ भूर्भुवस्व वृहस्पतिं प्रकृतं देवेषु
 पांशुजपित्वा उच्चैर्गह ॐ प्रणय यजमानस्तत्पात्रं मुखसममुत्पूत्य अग्नेरुत्तरतो दर्शेषु निधा
 युते पवित्रे गृहीत्वा तत्पात्रमन्यैर्दर्शैराच्छादयेत् ततः अग्नेः पश्चाच्छूर्पे निधाय शूर्पे पवित्रे नि
 धाय पवित्रोपरि अग्नयेत्वा मुष्टं निर्वपामि इति चतुरो मुष्टान् निरूप्य ततः अग्नीषोमाभ्यां
 त्वा मुष्टं निर्वपामीति तथैव निरूप्य दशान् अग्नीषोमरुग्ने इति प्राग्निभ्यां त्वा मुष्टं निर्वपामीति
 निरूप्य ते पवित्रे निरुप्य व्रीहीणामुपरि निधाय उत्पूताभिरिदं निर्वापसंख्यया प्रोक्ष्य प्राग्नी

वेऊ ध्वलो म्नि कृष्णा जिने उलूखलं निधाय उलूखले निरुप्य व्रीहीन्तान्मुसलेन पत्न्या वह्निः क्ली
 कृत्य त्रिः प्रक्षाल्य अविदग्धमवाहिर्गतं कंचुकं मुष्टं चरुं पचेत् ततस्ते पवित्रे आज्यपात्रे निधाय तत्पा
 त्रं पुरतः संस्थाप्य तस्मिन्नाज्यमसिच्य अग्नेरुत्तरतो गाराभस्मना सह अग्नेरुदकपरिस्तरणा
 द्वहिर्निरूप्यते च आज्यपात्रमधिश्रित्य ज्वलता दर्शोऽमुक्तेना वज्रं त्वाभ्यां मुष्टं पर्वमात्रं दर्शं यद्वयमाज्ये
 प्रक्षिप्य पुनर्ज्वलता तेनैव दर्शोऽमुक्तेन चरुणा सह आज्यं त्रिः पर्यग्निरुत्वा तदुत्सुकं नपास्यापः
 स्पृष्ट्वा आज्यरुक्षाणां तु विकर्षणं निवाद उद्वास्यां गारान्प्रक्षुध्य पः स्पृष्ट्वा तत्र रुद्धमेवाज्यं सवितु
 स्वाहिरण्यरूपः सविता पुर उष्णिक् । आज्यस्योत्पवने विनि ॐ सवितु स्वा प्रसव उत्पुनाम्य
 छिद्रेण पवित्रेण वसोः सूर्यस्य रश्मिभिः इति मंत्रेण प्रागुत्पूयते स ह द्विस्त्रिंशतिः ते पवित्रेऽग्निः
 प्रोक्ष्य रुदाय स्वाहा इत्यग्नौ प्रहृत्य रुदाय दनमनेति यजेत् ततः अग्नेः पश्चात्परिस्तरणा द्व
 हिरात्मनो यतो भूमिं प्रोक्ष्य तत्र बहिः सन्नहनी रज्जुमुदगग्रां प्रसार्य तद्वहिः प्रागग्रमुदगपवर्गमि
 विरलमालीर्य तत्राज्यपात्रं निधाय दक्षिणहस्तेन दर्वीरुवौ गृहीत्वा सव्येन काश्चिद्दर्शानां दाय
 सह वाग्नेः प्रताप्य दर्वीं निधाय सव्यहस्तेन रुवौ गृहीत्वा दक्षिणेन पाणिना दर्शान् ग्रैः रुवौ बिलं प्रा

३
 ततः ३ तं चतुर्मुखं गृहीतेनाग्नेनाभिघार्य चरुखाली मुदगुद्वास्य अग्न्याज्ययोर्मध्ये
 ननीत्वा बर्हिषि सांतरमासाद्य मध्ये पात्राणि धाय गन्धं धुक्कृत् पुण्यास्तैरेभिर्मर्चयेत् विश्वा
 नि न इति तिसृणामात्रे यो वसुश्रुतोऽग्निस्त्रिष्टुप् ३ अभ्यामर्चनेत्ययोपखाने विनियोगः ॐ विश्वा
 नितो ॐ सिंधुन ॐ अग्ने अभि ॐ अस्माकं ॐ यस्त्वा ॐ अमर्त्यं ॐ जानवे ॐ प्रजा ३
 तिक्रुभ्या प्रतिपादं प्रतिदिशं प्राचीमारभ्याभ्यर्च्य ॐ यस्मै त्वं स्वस्ति इत्येकं योपसाय आ
 त्मानं चालं हस्तं प्रक्षाल्य इध्मं बंधनं रज्जुं तत्रैव निधाय दक्षिणपाणिने धूमादायै त्रिरिध्मं
 मभिघार्य मूलमध्ययोर्मध्यभागे गृहीत्वा ३ अयं त इध्मस्य स्य गोतमो वा मदेवो जातवेदा अग्निस्त्रि
 ष्टुप् ३ इध्मं हवने विनियोगः ॐ अयं त इध्म आत्मा जातवेदस्तेने ध्यस्व वधं रचुचे हव धियं चास्मा
 न्यजमां पशुभिर्ब्रह्मवचसेना ज्ञात्वा न समेधयस्वा हेति इध्मं कृत्वा जातवेदसे अग्नये इदं नम
 मेत्युद्दिश्यात्पततः ततः सुवेणाज्यं गृहीत्वा परिस्तरणं चायव्यकोणतो नीत्वा वायव्यकोण
 ५ मूलमध्याग्रेषु सुवेण ५

मारभ्याग्नेय्यकोणपर्यंतं प्रजापतये इति मनसा स्मरन्त्याहेत्युच्चार्य अविच्छेदे नार्जवेनाज्य
 धारादी सौऽग्नेो इध्मं दारुणि प्रक्षीप्त्वा वयनु कृत्वा पुनराज्यं गृहीत्वा परिस्तरणं चैतद्व्यको
 णतो नीत्वा नैर्ऋतीमारभ्येशानी पर्यंतं तथैव कृत्वा उभयत्र प्रजापतये इदं नममेत्युद्दिश्या
 गो कृत्वा सुवेणाज्यमादावाग्नये स्वाहा इत्यग्नेरुत्तरपार्श्वभागे कृत्वा पुनराज्यं गृहीत्वा सौ
 मायस्वाहेति अग्नेर्दक्षिणपार्श्वं तत्समप्रदेशं कृत्वा यथादैवतमुद्दिश्यागो कृत्वा चरुं पूर्व
 निहितपात्रांतरं धुक्कृत्य इदं नमये इदं मग्नीषोमाभ्यामिति चरुभागद्वयमुत्तरसंख्यं मभि
 नृश्य सुवेणाद्व्यं निपसीत्यं प्रथमं प्रधानदेवता चरोर्मध्यादंगुष्ठमध्यपर्वमात्रं तिरश्चीनाभि
 रंगुष्ठमध्यमाना निकाभिरुदंगग्राभिर्नरवस्पर्शं मूलत्वाऽवदाय द्रव्यामोप्य ततः पूर्वभागं प्रा
 गग्राभिस्तथैवादाय द्रव्यामोप्य खाली खलुहविरभिघार्य पश्चादवस्थितमभिघार्य विधूमज्वा
 लांगारेऽग्नेो अग्नये स्वाहेति आज्यभागमोर्मध्यप्रदेशं प्रादेशं वा द्रव्याः पार्श्वेनाछादयन्निव
 कृत्वा अग्नये इदं नममेतित्यत्का पूर्ववदुत्तरहविषो वदाय ॐ अग्नीषोमाभ्यां स्वाहेति पूर्वा
 कृते प्रागुत्वाग्नीषोमाभ्यामिदं नममेतित्यत्का दर्शं तु द्वितीयाकृतिरिदं शान्तिभ्यां स्वाहेत्यु

३५

रुद्राणां क देशत्यागोक्तत्वाद्द्व्यामुपस्तीर्यमधमहविषउत्तरार्धात्पूर्वावदानतोभूयोऽनूचीनाभिरवावहाय
द्व्यामोप्यपुनर्द्वितीयहविषस्तथैवावहायरुद्राणीरुद्रमन्त्रिधार्यद्विरुद्रिधार्य। यदस्येतिहि
रप्यगर्भोऽग्निस्त्रिष्टुप्कृतमिति धृतिः। स्थिररुद्रोमेविनियोगः। यदस्यक्रमेणोत्तररीरिचंयद्वाप्यनू
मिलकरं। अग्निष्टुप्त्रिष्टुप्कृतद्विद्वान्तसर्वंस्थिष्टुप्सुक्रतंकरोतुमे। अग्नयेस्थिष्टुप्कृतसुक्रतंकृतं
सर्वंप्रायश्चित्तोक्ततीनांकामानोक्तसमर्धयित्रेसर्वान्तःकामान्तसमर्धयस्वाहा। अग्नोरेशान
देशेऽनुकृत्यात्। अग्नयेस्थिष्टुप्कृतइदंनममः पवावतीतु प्रधानहोमे मध्यात्पूर्वार्धात्पश्चात्प्रात
त्रिरवधति स्थिष्टुप्कृतउत्तरार्धात्पूर्वार्धात्तद्विरवधति इतरत्सर्वंसमानं ततः अग्नोरुत्तरस्थिता
मिध्रबंधनरक्तुंविस्मस्यरुद्रायपशुपतयेस्वाहेतिहुत्वा रुद्रायपशुपतयइदंनममेतित्यक्त्वा
अपस्पृष्टास्तुवेणाज्यमादाय। अथाश्वेतिविमहोअयाअग्निःपंक्तिः। प्रायश्चित्ताज्यहोमेविनि
ॐअयाश्वाग्नेस्यनभिःशस्तीश्वसत्यमित्वमयाअसि। अयासावयसाहृतोयासन्वयसुहि
येयानोपोहितेवजंस्वाहा। अग्नयेअयसइदंनमम। अनोदेवाइत्यस्यकाण्वोमेधातिथिःॐवि
देवादेवता गायत्रीछंदः प्रायश्चित्ताज्यहोमे। वेनि० ॐअतोदेवा० मभिःस्वाहा० देवेभ्यइदं०

काण्वो

इदं विष्णु रित्यस्यैवेधातिथिर्ऋषिः विष्णु देवता गायत्री छंदः । प्रायश्चित्ताज्य होमे । ॐ इदं वि
ष्णु . सुरे स्वाहा . विष्णव इदं . व्यस्त समस्त व्याहृतीनां विश्वमित्र जमदग्नि भरद्वाज प्रजापत
यज्ञ पयः । अग्नि वायु सूर्य प्रजापतयो देवताः । गायत्र्युष्णिगनुष्टुप् ह्रस्व छंदांसि . प्रायश्चि
त्ताज्य होमेवि . ॐ भूः स्वाहा . अग्नय इ . ॐ भुवः स्वाहा . वायव इ . ॐ स्वः स्वाहा . सूर्यायेदं . ॐ
भूर्भुवः स्वः स्वाहा . प्रजापतय इ . इति सप्तान्याहुतीर्जुहुयात् . ततो ब्रह्मा यजमानं परीत्या
ग्नेर्वायव्यदेशे स्थित्वा एताहुता पुनस्तप्ताहुतीर्हुत्वामंत्रविपर्यासादि निमित्तैः प्राप्ते . यद्ब्रह्माहुत
स्य अभिनयामरुतस्त्रिष्टुप् . मंत्रं तं च विपर्यासादि निमित्तक प्रायश्चित्ताज्य होमे . यद्ब्रह्माहुत
तियातया निवाचाच्च त्र्युती देवहेळनं । अरायो अस्माः अभिडमु नाय ते न्यत्रा स्मन्मरुतस्त
निधत न स्वाहा . मरुद्भ्य इदं नमः । अनाज्ञातमिति मंत्रद्वयस्य हरि ण्यगर्भो ग्निरनुष्टुप् . मंत्र
प्रायश्चित्ताज्य होमेवि . ॐ अनाज्ञातं यदाज्ञातं यज्ञस्य क्रियते मिथु । अग्नेतदस्य कल्पय
त्वं हि वेत्थ यथा तथा स्वाहा . अग्नय इ . ॐ पुरुष संमितो यज्ञो यज्ञः पुरुष संमितः । अ
ग्नेतदस्य कल्पयत्वं हि वेत्थ यथा तथा स्वाहा . अग्नय . यत्पाकर्त्तव्यास्तस्मिन्नग्निस्ति

सजातीक

५

209

पुष्टः तातातातः प्राययश्चिन्ताज्यहो० अं यत्पाकत्रामनसादीनदक्षान यजस्यमचनेमर्त्यासः
अग्निष्टधाताकृतुविद्विजानन्यजिष्ठोदेवांस्तुशोयजातिस्थाहा० अग्नयइदं० स्वनभिन्ना
दिनिमित्तैसनित्तत्प्रतिपदोक्तजपहोमान्कुर्यात्० ततोयजमानः सर्वकर्मप्रवृत्तणीभिइद्व्य
हांपूर्णाहुतिसकयजुहुयात्० तद्यश्नासमुद्रा० सुवेणाज्यंगृहीत्वास्कचंसविकांपुरपि
त्वातस्यास्तुवमूर्ध्वबिक्तंनिधायपुनरधोनिक्षिप्यसुवाग्रेकुसुमाक्षतंनिधायसर्व्यपा
णिनास्तुक्तस्तुवमूर्ध्वधत्वादक्षिणपाणिनास्तुवशंरवमुद्रयागृहीत्वातिष्ठन्समपादस्तुक्र
यः सुवाग्रेन्यस्तदृष्टिः प्रसन्नात्मा० समुद्रादूर्मिरित्येकादशर्चस्यस्तुक्तस्यगौतमोवामदेव
कृषिः आपोदेवताभिष्टुपूछंदः अंसाजगती० पूर्याहुतोविनि० समुद्रादूर्मिर्मधुमांडदार
दुपांशुनासममृतत्वमानद० दृतस्यनानुत्तमंमदस्तिजिक्कादेवानाममृतस्यनाभिः॥ व
यंनानमग्रवामाष्टतस्यास्मिभ्यजधारयामानमोभिः॥ उपब्रह्माष्टणवच्छस्यमानव
तुःशृंगोवमीक्षोरपुनत्० चत्वारिष्टगात्रयोअस्यपादाद्वेशीर्वेससहस्तासोअस्य
त्रिधावधाव्यभोरवीतिमहादेवोमत्याउ० आर्ध्ववेश॥ त्रिधाहितंयणिभिर्गुहमा